

JAARLIJKS CONGRES – PSYCHISCHE PROBLEMEN BIJ MIGRANTEN EN VLUCHTELINGEN

8 april 2020

Pullman Cocagne, Eindhoven

Het jaarlijks congres over psychische problemen bij migranten staat dit keer in het teken van de interculturele competenties die je nodig hebt in het werken met deze kwetsbare doelgroep.

Iedereen kan in zijn of haar leven psychische problematiek ervaren. Maar de zorg voor mensen met psychische problemen is niet altijd op iedereen afgestemd. De behandelmethoden, protocollen en richtlijnen gaan nog vaak uit van een autochtoon Nederlandse hulpvrager. Ook in de opleiding van jou als professional is er waarschijnlijk minder aandacht aan migranten issues besteed dan je zou willen. Daarom staat het congres dit keer in het teken van interculturele hulpverleningscompetenties.

Hoe beleven mensen uit niet-westerse culturen geestelijke gezondheid en psychische aandoeningen? Welke taboes zijn er? Hoe maak je een inschatting van de problematiek en de mate waarin cultuur daarin een rol speelt? Hoe maak je contact, houd je contact en zorg je dat dat contact ook tot de gewenste uitkomsten leidt? Hoe snijd je bij mensen met een andere culturele achtergrond gevoelige onderwerpen aan, zoals bijvoorbeeld seksueel geweld of suicidaliteit? Hoe zorg je dat psycho-educatie ook echt 'aankomt' bij deze mensen?

Op dit congres spreken experts uit wetenschap en praktijk over de manier waarop je als hulpverlener cultuursensitieve zorg bij psychische problematiek vorm en inhoud kunt geven.

Doelgroep

Deze bij- en nascholingsdag is gericht op hbo- en academisch opgeleide hulpverleners, begeleiders en artsen die in hun werk te maken hebben met psychische problemen bij migranten en vluchtelingen.

Leerdoelen

- Beleving van geestelijke gezondheid en psychiatrische aandoeningen bij migranten;
- Superdiverse gezondheidszorg en hoe deze in de praktijk gestalte te geven;
- De invloed van cultuur op psychische problemen en de benadering daarvan bij migranten en vluchtelingen;
- Gespreksvoering met mensen met een migratie-achtergrond over GGZ-problematiek;
- Het geven van psycho-educatie aan migranten en vluchtelingen;
- Depressie en suicidaliteit bij vrouwen en meisjes met een migratie-achtergrond;

- Werken met slachtoffers van seksueel geweld met een migratie- of vlucht achtergrond en hun gezinnen / families.

Programma

09.15 uur Registratie en ontvangst met koffie en thee

10.00 uur Opening congres door dagvoorzitter Dr. Guido van de Luitgaarden

10.15 uur Dr. Carl H.D. Steinmetz [Expats & Immigrants] - Migratie, vlucht en psychopathologie: superdiverse gezondheidszorg in de praktijk

11.00 uur Prof. Dr. Frank Kortmann [Radboud UMC] - De invloed van cultuur op psychische problemen

11.45 uur Pauze

12.15 uur Kaveh Bouteh [Pharos] - Gespreksvoering met mensen met een migratie-achtergrond over GGZ-problematiek

13.00 uur Lunchbuffet

14.00 uur Deelsessieronde 1

Deelsessie 1A Fadia el Bouazzaoui [Voorlichtersgezondheid] - Psycho-educatie

Deelsessie 1B Drs. Indra Boedjarath [Care Express] - Depressie en suicidaliteit

15.00 uur Pauze

15.30 uur Deelsessieronde 2

Deelsessie 2A Dr. Murat Can [EsensGGZ] - Beleving van geestelijke gezondheid

Deelsessie 2B Theo Hendrickx [Stichting Manna] - Beschouwing verscheidenheid, complicaties en begeleiding van seksueel geweld bij migranten

16.30 uur Afsluiting

Sprekers en hun bijdrage

Dr. Guido van de Luitgaarden

Bijdrage: Dagvoorzitter

Guido is opgeleid als sociaal-pedagogisch hulpverlener en werkte in die hoedanigheid onder meer in het sociaal-cultureel werk. Hij was gedurende 16 jaar als senior onderzoeker en docent werkzaam bij Zuyd Hogeschool, lectoraat Sociale Integratie. Guido promoveerde aan de University of Salford (VK) op een proefschrift over oordeels- en besluitvorming bij vermoedens van kindermishandeling. Sinds 2006 is hij verbonden aan het Euregionaal Congresburo en het Centrum voor Educatie en Supervisie. Daarnaast is hij echtgenoot en (pleeg)vader. Ook is hij voorzitter van de Raad van Toezicht van het Steunpunt Mantelzorg Zuid.

Dr. Carl H.D. Steinmetz

Bijdrage: Superdiverse gezondheidszorg in de praktijk

Carl studeerde psychologie aan de Universiteit Leiden en promoveerde aan de Universiteit Utrecht. Hij richt zich op het bevorderen van tolerantie en rechtvaardigheid vanuit het kennisdomein van de (transculturele) psychologie/ therapie en victimologie vanuit zijn organisatie Expats & Immigrants.

Nederland wordt langzamerhand superdivers (geen meerderheden meer en mensen afkomstig uit verschillende culturen). Dat geldt vooral voor de Randstad en grote steden. Immigranten en vluchtelingen komen bij hulpverleners samen met sleutelfiguren uit hun Grootfamilie om te praten over hun lichamelijke en psychische klachten. Dat doen zij door een ziekteverhaal te vertellen en de bijbehorende culturele verklaring voor die ziekte. In dat

ziekteverhaal valt het onderscheid tussen geest en lichaam vaak weg. Enkele concrete praktijk voorbeelden worden voor patiënten uit de populatie immigranten en vluchtelingen uitgewerkt. Tot slot komen concrete handvatten aan bod uit de superdiverse gezondheidspraktijk. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de generieke module diversiteit van Akwa.

Prof. Dr. Frank Kortmann

Bijdrage: De invloed van cultuur op psychische problemen en de benadering daarvan bij migranten en vluchtelingen

Frank studeerde geneeskunde en volgde aansluitend de opleiding tot psychiater. Hij werkte onder andere als wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de afdeling Psychiatrie aan de Rijksuniversiteit Groningen en was associate professor aan de Ethiopia University (Addis Ababa). Hij was zes jaren algemeen directeur en geneesheer-directeur van Pro Persona, waarna hij werd benoemd tot hoogleraar en afdelingshoofd Psychiatrie in het Radboudumc. Vanwege zijn ervaring als docent en praktiserend psychiater in veel niet-westerse landen, droeg Frank in belangrijke mate bij aan de transculturele psychiatrie in Nederland. Momenteel is hij ook werkzaam als psychotherapeut voor allochtone tbs-ers in de Pompekliniek te Nijmegen.

Psychiatrie en psychologie hebben universele, maar ook een cultuurgebonden kanten. Vanwege het universele karakter hebben deze vakken zich in de loop der tijden kunnen ontwikkelen als specialismen met regels, protocollen en richtlijnen voor diagnostiek en behandeling. De cultuur gebonden kanten komen onder andere aan het licht in de manier waarop hulpverlener en cliënt een vertrouwelijke behandelrelatie met elkaar aangaan. Migrant en vluchtelingen kunnen het daar extra moeilijk mee hebben. Door wat ze eerder hebben meegemaakt en door discriminatie kunnen ze grote moeite hebben met hulpverleners uit een andere cultuur te vertrouwen. Ook hun manier waarop ze hun ziektegevoel uiten en het ziektegedrag dat ze vertoont kan anders zijn dan westerse hulpverleners gewend zijn. In de hulpverleningspraktijk dient een hulpverlener daarmee rekening te houden. Doet hij dat niet dan heeft de therapietrouw van de cliënt daar sterk onder te leiden.

Kaveh Bouteh

Bijdrage: Gespreksvoering

Kaveh is trainer en adviseur bij Pharos, een landelijke organisatie die zich onder meer bezig houdt met het duurzaam verbeteren van de kwaliteit, effectiviteit en toegankelijkheid van zorg en preventie aan laagopgeleiden, migranten en vluchtelingen. Hij is daarnaast als gastdocent verbonden aan diverse hogescholen en universiteiten en is gespecialiseerd in healthcare and diversity, health literacy en diversiteitsmanagement.

Adequate gespreksvoering met mensen met een migratie-achtergrond vereist specifieke kennis en vaardigheden. Wanneer gesprekken zich richten op GGZ-problematiek, dan wordt het nog belangrijker om hier bewust en zorgvuldig mee om te gaan. Kaveh zal in zijn bijdrage ook de koppeling maken naar concrete praktijkvoorbeelden.

Fadua el Bouazzaoui

Bijdrage: Psycho-educatie

Fadua is werkzaam als coördinator bij Voorlichters Gezondheid. Zij verzorgt voorlichting aan kwetsbare groepen over algemene gezondheid. Daarnaast geeft zij trainingen voor

hulpverleners over de ziektebeleving binnen verschillende culturen. Een specifiek ontwikkelde 'train de trainer cursus voor LVB en GGZ' wordt momenteel gegeven in een aantal grote zorgorganisaties.

Op welke wijze kan er concreet gestalte worden gegeven aan psycho-educatie aan vluchtelingen en migranten. Dit is de kernvraag die centraal staat in de deelsessie onder leiding van Fadua.

Drs. Indra Boedjarath

Bijdrage: Depressie en suïcidaliteit

Indra is werkzaam als psycholoog en psychotherapeut. Haar werk richt zich specifiek op hulpverlening aan allochtonen met als specialisaties: transculturele hulpverlening, genderspecifieke hulpverlening en seksuologie. Op deze vakgebieden publiceerde ze verschillende artikelen. Ook gaf Indra colleges in transculturele hulpverlening aan de Universiteit van Leiden.

Hoe om te gaan met depressie en suïcidaliteit bij vrouwen en meisjes met een migratie-achtergrond? Welke signalen zijn van belang en hoe hier adequaat op te reageren?

Dr. Murat Can

Bijdrage: Uiting van ziekte en hulpzoekgedrag bij niet-westerse migranten

Murat Can is gespecialiseerd in interculturele vraagstukken. Hij werkte aanvankelijk als hulpverlener en coördinator allochtonen bij RIAGG-Zuid in Rotterdam en als psychotherapeut en coördinator bij GGZ Midden Brabant. Murat was wetenschappelijk medewerker bij het Trimbos Instituut en promoveerde in 2010 aan de Universiteit van Tilburg op een grootschalig promotieonderzoek onder allochtonen naar de kwaliteit van leven van migranten, hun psychische klachten en hun beleving van migrant zijn. Over deze onderwerpen publiceert hij veelvuldig en hij heeft inmiddels twee literatuurprijzen op zijn naam staan. Momenteel is Murat directeur Zorg, psychotherapeut en cognitief gedragstherapeut bij EsensGGZ

Migratie maakt van oudsher meestal mensen ziek (naast de verrijking en aanwinst) en minstens kwetsbaarder voor de ziektes. Hier spelen zowel cultuurgebonden (vast klampen aan de oorspronkelijke culturele elementen, fragmentaties van oorspronkelijke en huidig cultuur etc.) als migratiegebonden (tijdelijkheid in nieuw land, SES, achterstand, afstand en achterstelling etc). Anders dan wat bekend is zet deze factoren zich ook bij de nieuwe generatie migranten voort. De invloeden van deze factoren zien wij terug in de uiting van hun ziektes, in de ziekte beleving en hulpzoekgedrag. Uiteraard komt dezen ook bij de asielzoekers en vluchtelingen voor maar zij hebben ook andere problemen dan de andere migranten welke zich meer uiten in wat zwaardere psychopathologie. Als men do's en don'ts hiervan niet goed weet zouden deze factoren heel ge makkelijk als een knelpunt of valkuil kunnen optreden, waardoor het hulpverleningsproces moeilijk loopt of stagneert. Het is echter mogelijk om deze knelpunten om te toveren tot aandachtspunten om te zorgen dat het proces beter verloopt naar de tevredenheid van beide partijen. Hoe dit in de praktijk gebracht kan worden, zal op een interactieve manier in deze deelsessie aan de orde komen.

Theo Hendrickx

Bijdrage: Beschouwing verscheidenheid, complicatie en begeleiding seksueel geweld migranten

Theo Hendrickx, coördinator Expertisebureau Helse Liefde, is regelmatig betrokken bij mensenhandel waarbij migratie en seksueel geweld een belangrijke rol spelen. Hij is adviseur bij eerdergerelateerde problemen en coördineert casuïstiek waarbij migratie en seksueel geweld een rol spelen.

Nederland heeft de afgelopen jaren een veelheid aan migranten gekregen, de meesten met verschillende achtergronden en levensverhalen. De deelsessie 'Migratie en seksueel geweld' bestaat uit een beschouwing over het probleem van seksueel geweld bij migranten. De beschouwing gaat dieper in op de ontwikkelingen van migratie en achtergronden met seksuele verscheidenheden die een rol spelen in de benadering en begeleiding van slachtoffers. Daarnaast zal er veel aandacht besteed worden aan complicerende factoren, sleutelfactoren die bespreekbaarheid benadelen of bevorderen. Deze praktijkgerichte deelsessie af wordt afgesloten met tips en tools.